

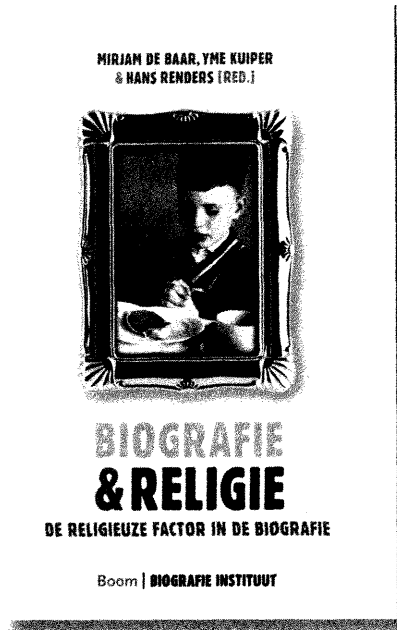
De Christuservaring van Wilhelmina

Uitgeverij Boom heeft in samenwerking met het Biografie Instituut een belangwekkende bundel uitgegeven met de titel *Biografie & Religie. De religieuze factor in de biografie*. Het boek is belangwekkend omdat:

1 De gekozen hoofdpersonen hebben allen in meer of mindere mate maatschappelijk invloed gehad, zoals Frederik van Eeden, Domela Nieuwenhuis, Abraham Kuiper, koningin Wilhelmina. De verschillende auteurs van deze bundel laten zien wat de invloed van religie is geweest op hun maatschappelijk acteren.

2 De auteurs willen vooral laten zien hoe de religiositeit van bijvoorbeeld de verzetsstrijdster Gezina van der Molen en van zendelingen in Nederlands-Indië veranderde tijdens hun leven. Als er in biografieën aandacht wordt besteed aan de religieuze factor, dan gaat het meestal over dé religie van de persoon in kwestie en zelden over de veranderingen in de religiositeit tijdens het leven.

3 Met de veranderende rol van de religie in individuele personen in de periode van 1880 tot 1980 willen de auteurs laten zien hoe religie veranderde in de samenleving. Deze 'mini-plaatjes' laten soms meer zien dan massieve sociologische

Biografie & Religie
 Mirjam de Baar, Yme Kuiper &
 Hans Renders (red.)
 Uitgeverij Boom/Biografie Instituut
 ISBN 9789461054760
 300 pagina's
 € 19,90

onderzoeken met titels als *Religie in Nederland*.

Het boek is verrassend omdat opeens zichtbaar wordt wat een enorme invloed religie heeft op maatschappelijke personen waarvan dat niet bekend was/is. Immers in de 'gewone' geschiedschrijving krijgt het religieuze nauwelijks aandacht. Jeroen Koch beschrijft dat er tijdens zijn studie geschiedenis in de jaren tachtig, nauwelijks aandacht voor religie was – zeker voor wat betreft de moderne geschiedenis. Een mooi voorbeeld is koningin Wilhelmina die na haar abdicatie een zeer persoonlijke en haast mystieke religiositeit ontwikkelde. De auteur van het artikel in het boek over Wilhelmina, Hans van Bree, schrijft: 'er is opvallend weinig geschreven over de religieuze opvatting van Wilhelmina'. Samengevat kan de religiositeit van Wilhelmina omschreven worden als: wel Christus, maar geen christendom of kerk. Toen zich na de tweede wereldoorlog een dominee meldde, reageerde Wilhelmina met: 'alsof ik een dominee nodig heb om samen met God te zijn' (blz. 132). Maar deze persoonlijke Christusbeleving kwam niet uit de lucht vallen, schrijft van Bree. Het is al te merken in haar toespraken voor radio Oranje tijdens de tweede wereldoorlog. Ze spreekt

veel over het vertrouwen op Christus, maar nauwelijks over kerken of dominees.

Nog minder bekend is dat Wilhelmina deelnam aan de religieuze conferenties die mede door koningin Juliana werden georganiseerd in Het Oude Loo. Het gaat om de beroemde of beruchte conferenties rondom Greet Hofman. Ze nam actief deel, gelet op de genodigden die uit haar kring afkomstig waren. 'Wat op de conferenties werd besproken, moest Wilhelmina zeer hebben aangesproken: volledige en compromisloze overgave aan God, een directe band zonder tussenkomst van kerken en het besef dat God en niet de mens grondlegger van de wereld is. Het betrof allemaal onderwerpen die ook terug te lezen zijn in de religieuze brochures die Wilhelmina na haar abdicatie het licht liet zien', schrijft van Bree. Wat nog minder bekend is – Wilhelmina's biograaf Cees Fasseur besteedt er nauwelijks aandacht aan – is dat niet alleen Juliana, maar ook Wilhelmina heilig overtuigd is van de mediamieke gaven van Greet Hofman. En – saillant detail – ook Prins Bernard was daarvan overtuigd. Hij is het die Greet Hofman in 1948 naar Soestdijk haalt om prinses Marijke te genezen. Er is zelfs een periode geweest – met

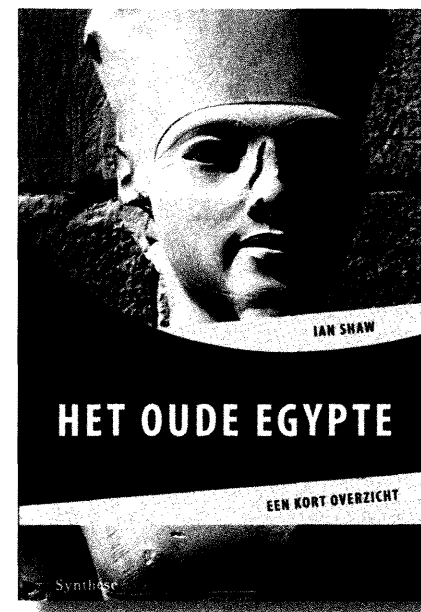
1949 als hoogtepunt – dat ook Wilhelmina raad vraagt aan Greet Hofmans. Alleen al aan dit soort kleine feiten zie je hoe belangrijk religie en spiritualiteit kan zijn in (be)leven en handelen van mensen – en van mensen die van maatschappelijke betekenis zijn geweest. Het is haast een open deur, want iedereen weet dat toch uit eigen ervaring, zou je zeggen. Historici kennelijk niet. Die hebben nog heel wat te leren. Van een boek als dit bijvoorbeeld.

Geschiedenis construeren

Uitgeverij is al een tijdje bezig een mooie serie uit te geven met de titel 'Een kort overzicht'. Eerder verscheen in deze serie onder meer een boekje over de katharen, over de Essenen en over het Ierse christendom. In deze serie is nu *Het oude Egypte* verschenen van de hand van Ian Shaw, lector Egyptische archeologie aan de universiteit van Liverpool. De gehele serie kenmerkt zich door een hoge mate van wetenschappelijke deskundigheid van de auteurs. Dat is een verademing temidden van alle literatuur over de oude religies met een hoog speculatief-spiritueel karakter. Shaw laat bijvoorbeeld zeer goed uitkomen hoe de egyptologie – van wetenschappers en esoterici – onderhevig is aan hypes. De geschiedenis van het oude Egypte wordt telkens weer geherconstrueerd en opnieuw uitgevonden. Shaw schrijft: 'verschillende generaties egyptologen hebben nieuwe theoretische paradigma's omhelsd, waardoor het gangbare beeld van de oude Egyptische veranderde' (blz. 46). Met andere woorden, wetenschappers speculeren er net zo lustig op los als esoterici. Maar dat hoor je Shaw niet zo letterlijk zeggen.

Het meeste weten we van de farao's. Niet in de laatste plaats omdat dat ons zo fascineert. Opgravingen over gewone Egyptenaren waren lang niet interessant. Maar wat weten we eigenlijk van de farao's, vraagt Shaw zich regelmatig af. Veelal zijn het onze eigen percepties en paradigma's die wij op de farao's plakken. Dat wordt vooral zichtbaar wanneer er sprake is van een vrouwelijke farao, zoals Hatsjepsol (ca. 1479-1458). Die wordt vooral als 'vredelievend' afgeschilderd. Of als 'zwak'. Of ze stond onder invloed van een raadgever. En dat allemaal op grond van het feit dat zij volgens de data nauwelijks oorlog voerde. Maar dat deden nogal wat mannelijke farao's ook niet.

In het laatste hoofdstuk gaat Shaw in op wat hij noemt de 'egyptomanie'. Egypte is niet langere meer het domein van de egyptologen, maar is deel geworden van het publieke domein van Hollywood tot 'new-age achtige pseudowetenschappelijke kaskrakers' (blz. 160). Zoals bij de piramides het geval is. Daar worden de meest fantastische theorieën op los gelaten: van marsmannetjes tot kosmische oriëntaties. En sommige van die theorieën beïnvloeden de huidige egyptologie ook nog. Het klinkt alsof Shaw dit allemaal

**Het oude Egypte.
Een kort overzicht**
Ian Shaw
Uitgeverij Synthese
ISBN 9789062719011
220 pagina's
€ 14,90

wel vermakelijk vindt. Zo geeft de egyptologie grif toe dat de piramides (waarschijnlijk) bepaalde astronomische functies hadden. Met dank aan de pseudo-egyptologie.